OFISI YA RAIS
TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA
MFULULIZO WA MITIHANI YA SEKONDARI
UPIMAJI WA UJUZI KWA MFUMO WA UWEZO (COMPETENCE-BASED ASSESSMENT)

HISTORIA YA TANZANIA NA MAADILI
KIDATO CHA KWANZA
MTIHANI WA MWISHO WA MWAKA – NOVEMBA 2025
051
Muda: Saa 2:30

MAELEKEZO

1. Karatasi hii ina **Sehemu A, B, na C** zenye jumla ya **maswali kumi (10)**.
2. **Jibu maswali yote.**
3. **Sehemu A na C zina alama kumi na tano (15)** kila moja, wakati **Sehemu B ina alama sabini (70).**
4. Andika majibu yako kwa **wino wa bluu au mweusi.**
5. **Simu za mkononi na vifaa visivyoidhinishwa haviruhusiwi** katika chumba cha mtihani.

SEHEMU A: (Alama 15)

1. Chagua jibu sahihi kati ya majibu yaliyotolewa na andika herufi yake katika kisanduku kilichotolewa.

i. Historia ya Tanzania inahusu:

A. Masimulizi ya matukio ya nchi nyingine

B. Uelewa wa matukio ya zamani, ya sasa, na yanayotarajiwa nchini Tanzania

C. Maendeleo ya sayansi na teknolojia

D. Utamaduni wa nchi za jirani

ii. Chanzo kikuu cha maarifa kuhusu historia ni:

A. Ramani

B. Vyanzo vya historia

C. Vichekesho

D. Magazeti

iii. Nini maana ya maadili?

A. Ujuzi wa kusoma na kuandika

B. Kanuni za mwenendo zinazokubalika katika jamii

C. Mila na desturi za watu wa kale pekee

D. Sheria za serikali tu

iv. Jamii za kwanza za Kitanzania zilijishughulisha zaidi na:

A. Kilimo na ufugaji

B. Biashara ya kimataifa

C. Sayansi ya kisasa

D. Elimu ya vyuo vikuu

v. Mifumo ya maisha ya jamii kabla ya ukoloni ilitawaliwa na:

A. Siasa za vyama vingi

B. Uongozi wa kifalme na koo

C. Serikali za kikoloni

D. Biashara za kimataifa

vi. Urithi wa jamii za Kitanzania una umuhimu gani?

A. Unahifadhiwa tu kwa wazee

B. Unasaidia kujenga utambulisho na umoja wa taifa

C. Unahusiana na maisha ya kifahari

D. Haufai kwa kizazi kipya

vii. Uhusiano wa jamii za Kitanzania na jamii nyingine kabla ya ukoloni ulijikita zaidi katika:

A. Vita na uhasama

B. Biashara, ndoa, na utamaduni

C. Utengano

D. Mashindano ya kisiasa

viii. Teknolojia ya asili katika jamii za kale ilihusisha:

A. Ujenzi wa viwanda

B. Matumizi ya zana za mawe, miti na vyuma

C. Kompyuta

D. Umeme wa nyumbani

ix. Njia mojawapo ya kulinda historia na urithi wa taifa ni:

A. Kusahau matukio ya kale

B. Kuuza vitu vya kale nje ya nchi

C. Kuhifadhi kumbukumbu na kuenzi mashujaa wa taifa

D. Kupuuza mila na desturi

x. Kati ya zifuatazo, lipi ni jukumu la kijana katika kulinda maadili ya taifa?

A. Kufuata tamaduni za kigeni

B. Kuchangia katika vitendo vya rushwa

C. Kuheshimu wazazi, viongozi, na wazee

D. Kutoheshimu sheria za nchi

2. Linganisha maneno katika Safu A na maelezo yake sahihi katika Safu B. Andika herufi ya jibu sahihi karibu na namba iliyo katika Safu A.

Safu A (Mafungu)	Safu B (Maelezo)
i. Historia	A. Tabia njema zinazoongoza mwenendo wa mtu katika jamii
ii. Maadili	B. Jamii ya watu wanaoshirikiana, mila na desturi

iii. Jamii	C. Elimu inayotokana na matukio ya zamani na maendeleo ya binadamu
iv. Urithi wa taifa	D. Mali, mila, lugha, na utamaduni vilivyorithishwa na mababu
v. Teknolojia ya asili	E. Matumizi ya zana rahisi kama mawe na chuma katika uzalishaji

SEHEMU B: (Alama 70)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

3.

(a) Eleza maana ya **historia** na **maadili**.

(b) Taja **sababu tatu (3)** za kujifunza Historia ya Tanzania na Maadili.

(c) Eleza **mchango wa historia katika kujenga maadili mema ya taifa.**

4.

(a) Eleza maana ya **chimbuko la jamii za Kitanzania.**

(b) Taja **njia tatu (3)** zilizotumika kueleza asili ya jamii za Kitanzania.

(c) Taja **maadili matatu (3)** yaliyodumishwa na jamii za asili.

5.

(a) Taja **fursa nne (4)** zinazotokana na urithi wa jamii za Kitanzania.

(b) Eleza jinsi urithi wa kitamaduni unavyoweza kuchangia maendeleo ya taifa.

6.

(a) Eleza kwa ufupi **mifumo ya kijamii** iliyokuwapo katika jamii kabla ya ukoloni.

(b) Toa mifano miwili (2) ya **mifumo ya kiuchumi** na eleza umuhimu wake.

(c) Taja **mifumo miwili ya kisiasa** iliyokuwepo kabla ya ukoloni.

7.

(a) Eleza kwa kifupi **uhusiano kati ya jamii za Kitanzania na jamii nyingine** kabla ya ukoloni.

(b) Toa **faida tatu (3)** zilizopatikana kutokana na uhusiano huo.

(c) Taja **madhara mawili (2)** yaliyotokana na uhusiano huo.

8.

(a) Eleza maana ya **sayansi na teknolojia za asili.**

(b) Taja **mifano minne (4)** ya teknolojia za asili zilizotumika kabla ya ukoloni.

(c) Eleza **mchango wa sayansi na teknolojia za asili** katika maisha ya jamii hizo.

9.

(a) Eleza maana ya **kulinda historia, urithi na maadili ya taifa.**

(b) Taja **njia nne (4)** za kulinda historia na urithi wa taifa.

(c) Eleza **jukumu la vijana** katika kudumisha maadili ya taifa.

SEHEMU C: (Alama 15)

Jibu swali lifuatalo kwa ufasaha.

10.

Andika insha yenye kichwa: "Umuhimu wa Kulinda Historia, Urithi na Maadili ya Taifa."

Katika insha yako jumuisha:

(a) Utangulizi – maana ya historia, urithi na maadili

(b) Sababu za kulinda historia na maadili ya taifa

(c) Faida za kudumisha urithi wa taifa

(d) Changamoto katika kulinda maadili na historia

(e) Hitimisho

MWISHO WA MTIHANI